

A la recerca d'una interioritat humanitzadora

Lluís Ylla

Membre de l'equip de direcció de Jesuïtes Educació

M'he adonat que en el vocabulari comú de tant en tant hi apareixen paraules noves. Unes vegades és una paraula que no coneixia; altres, un mot de sempre que ha adquirit un significat nou. Al cap d'un temps algunes han aconseguit el reconeixement i un ús general; altres, tal com arriben se'n van.

Ja fa uns anys em va sorprendre positivament que una persona introduís la paraula *interiorització* en una xerrada en una escola. L'associava a concentració, a meditació, a la importància que l'alumne explorés el seu interior. Aviat vaig conèixer altres persones que la distingien d'*interioritat* i que duïen a terme tallers per «tenir cura de la interioritat». Avui aquesta paraula ja s'escolta en moltes situacions, ja sigui en l'àmbit de la cultura, de l'art, de l'escola, de la religió.

Interioritat encara és, però, un neologisme. Com a tal ens parla de noves sensibilitats, de nous interessos, també del que ens preocupa, del que necessitem, dels nostres dolors i patologies. D'una manera molt breu, crec que podem dir que d'un món on hi havia grans referents i molta estabilitat, on la racionalitat i la voluntat gaudien d'un ampli reconeixement, hem oscil·lat ara cap a un món canviant, plural, relativista, en el qual la subjectivitat i l'emoció gaudeixen de més valor. Un espai interior esdevé un lloc per créixer, on revifar-se, també per refugiar-se (en tots els sentits).

Interioritat és, encara, un neologisme. Ens parla de noves sensibilitats, de nous interessos, del que ens preocupa i del que necessitem.

De manera anàloga, l'arquitectura, la literatura o l'art, per exemple, han recollit aquesta nova sensibilitat, aquesta nova necessitat. Ve de molt lluny l'interès per la decoració dels habitatges, per crear espais interiors agradables amb mobles, tapissos, pintura, ornaments, però és al llarg del segle XX que aquest interès s'estén, i es desenvolupa així l'arquitectura i el disseny d'interiors o interiorisme. Aquests tenen en compte la psicologia ambiental, que estudia la importància de la relació de l'espai interior de l'habitatge i la conformació de la persona. A la literatura veiem com durant els segles XIX i XX creix el nombre d'obres que s'esplaien en el món subjectiu, i s'escriuen més diaris íntims o biogràfics.

Si no anomenem una cosa, no podem ocupar-nos-en. Una paraula nova crea, en cert sentit, realitat: allò que abans obviava, ara pren relleu i pot ser objecte de la meva acció. Però què és això nou de què parlem, quan parlem d'interioritat? Què ens por aportar?

He trobat que, de la interioritat, se'n parla de maneres força diferents. A vegades es fa servir com a sinònim d'*intimitat*: hem canviat una paraula per una altra. En altres casos es va més lluny: és una manera d'emfatitzar la subjectivitat, associada amb els sentiments, les emocions o l'autoconsciència. Algunes persones estiren aquesta concepció i diuen que la interioritat o món interior és el conjunt de coses que percebo en mi: sentiments, sensacions, pensaments, emocions, estats d'ànim...

Tot buscant-ne els orígens

Si volem buscar els orígens de la noció d'*interioritat*, ens hauríem

de remuntar als savis grecs, i sobretot als estoics llatins, als primers monjos cristians i a sant Agustí. Així podrem entendre aquesta consciència que el que hom viu en si mateix (allò que em passa) és diferent del que succeeix (allò que passa, va passar o crec que passarà), que ara ens sembla tan normal. Per parlar d'allò que em passa, l'adjectiu *interior* ja era suficient. Durant segles, al llarg de la història del cristianisme i de la cultura europea, per referir-s'hi es parlava de vida interior o d'home interior. El pensament tomista, el misticisme i les espiritualitats de l'edat mitjana i dels segles XVI i XVII són mestres del món intern. *Ànima* i *esperit* eren mots que designaven aquesta realitat interior, però el substantiu *interioritat* a penes el trobarem abans del segle XIX.¹

La paraula *interioritat* és recent, doncs, en la història de la nostra cultura. L'interès per conèixer la persona durant la Il·lustració i les etapes posteriors en prepara el terreny.² Ens arriba, de primer, propera al Romanticisme, després a l'antropologia filosòfica, a la psicologia al llarg de tot el segle XX i a l'obertura a l'Orient. Són corrents o situacions que ens porten a endinsar-nos en la subjectivitat humana, a donar una importància com no s'havia donat anteriorment a aquesta dimensió de la persona. Durant els segles XIX i XX diversos pensadors tenen present aquesta dimensió de la persona que substantivitzen, com ara Søren Kierkegaard, Emmanuel Levinas, Emmanuel Mounier, Marcel Légaut, Maria Zambrano o Edith Stein. Es comença a parlar de «la interioritat» com d'una dimensió de la persona que mereix ser considerada per si mateixa. Ja no n'hi ha prou amb adjectivar la vida, sinó que es vol parlar d'alguna cosa que s'ha de tenir present per si mateixa. La persona és algú que té interioritat. Més encara: algú que és interioritat.

1. A *Lliçons d'estètica* Hegel parla sovint d'interioritat (*Innerlichkeit*, traduït en anglès com *inwardness* i en català com *interioritat* o *profunditat*). A la tercera part de les lliçons d'estètica, dins del sistema de les arts particulars, reflexiona com diferents sistemes arquitectònics expressen diferents interioritats.

2. Rousseau, a *Emili*, o *De l'Educació*, dona importància a la mirada interior, i Kant, en l'antropologia pràctica que va elaborar, parla de l'art de conèixer l'interior de l'home.

La persona és algú que té interioritat.
Més encara: algú que és interioritat.

Què ens aporta parlar d'interioritat?

Avui no ens és gens fàcil recórrer als mots clàssics *cos*, *ànima* i *esperit*. Ens costa parlar d'ànima o d'esperit. Tenim una mancança de conceptes per reconèixer tot allò que es pot esdevenir en la nostra experiència humana. Sovint hi ha una dificultat antropològica per explicar allò que no és constatable empíricament. Tanmateix, l'experiència de cada dia ens confronta amb una realitat que a vegades s'escapa a la racionalització i a la verificació empírica. Constato que no puc fer passar tota la meua vida pel garbell del que es pot mesurar, objectivar, i que el que no passa pel garbell també és real, no és cap somni, ni cap fantasia o al·lucinació. Certs moments de gran vivesa, allò que visc en trobades, l'experiència de bellesa, de descoberta, de compromís, de plaer, de dolor..., tot això no ho puc quantificar ni reduir només a pensaments, emocions o sentiments. Com parlar-ne? Com ocupar-nos-en?

Haurem de repensar la manera d'entendre què és una *persona*, ja que la influència del pensament de Descartes i del positivisme, tan dominants durant els darrers segles, no ens ha ajudat prou a entendre la vida que descobrim en nosaltres. També serà bo discutir críticament amb la postmodernitat, per la qual aquest interior fins i tot esdevé exterior, es veu exposat als ulls de tothom a través de les xarxes socials i de les tecnologies. Sense gaire espai per a l'ànima ni per a l'esperit, a vegades se'ns ha eixugat l'interior, el qual, tot i haver quedat desemparaulat, tanmateix reconeixem. Què soc? I sobretot, qui soc?

La interioritat, entesa com una dimensió humana, si li donem alçada, profunditat i amplada, ens pot ajudar a acollir aquesta realitat nostra, rica i variada, a afirmar alguna cosa important de la

Malgrat haver quedat desemparaulat, podem reconèixer l'interior. Què soc? I sobretot, qui soc?

persona. Ens pot fer un bon servei. Per això val la pena pensar-la per donar-li fonaments i contingut, tan nova com és.

Però què posem «dins» de la interioritat? Què posem dins de nosaltres mateixos, què hi podem descobrir? De ben segur, hi ha les emocions, els sentiments, la corporalitat i els pensaments; també la memòria, la intuïció, la imaginació, la sensibilitat interior. Però també l'altre, que em constitueix, el rostre del qual em compromet, envers el qual tinc una responsabilitat i sento compassió. Com s'ha dit des del personalisme, jo em configuro en la relació amb els altres, obrint-me als altres: una obertura des de la interioritat d'un ésser que es posseeix a si mateix i que decideix per si mateix.³

Avui també prenem més consciència que en nosaltres pot ressonar la vida del món / medi ambient, de la matèria, de la qual jo també formo part i amb la qual visc. I també allò que no sé com dir, que em supera, que em transcendeix, que puc situar en un àmbit estètic, existencial o espiritual. Per a alguns l'espai interior serà el «lloc» on cercar «el fons del fons» de què parlava Eckhart tot referint-se a Déu.

Interioritat subjectiva i interioritat objectiva

Ara que culturalment hem emfatitzat tant la identitat a partir del fet de tenir, de fer, de semblar, de sentir, ¿no ens convé un concepte prou ric que també afirmi la persona, de dins, amb el que és, amb el compromís amb l'altre i amb el món? Crec que no en tenim prou amb una interioritat del *ben-estar* (subjectiva, centrada en mi), sinó

3. Analía GIMÉNEZ GIUBBANI, *Emmanuel Levinas: humanismo del rostro. Escritos*, vol. 19 (Medellín, 2011), pp. 337-349.

que també necessitem una interioritat del *ben-ésser* (objectiva, que em descentra de mi).

Una interioritat en què només hi hagués l'espai per a les emocions i els sentiments seria una interioritat encongida i no ens ajudaria prou a entendre el que vivim. Seguint el que he escrit més amunt, a aquesta interioritat, que podríem denominar *subjectiva* (i que possiblement és la que avui reconeixem amb més facilitat perquè hom dona més importància a allò que ens passa, que ens afecta), hi hauríem d'afegir una interioritat *intersubjectiva* o, inspirant-nos en Michele Sciacca, fins i tot una interioritat *objectiva*. Una interioritat en què s'afirma el que soc i que és més que intimitat, estat d'ànim, exigència subjectiva.⁴ Una interioritat-lloc d'allò que soc, que estic sent, enmig del que passa i em passa. Una interioritat que no associem només al fet de sentir, experimentar o conscienciar, sinó també de considerar, contemplar, reconèixer.

És més fàcil que intenti dir què em passa, que no que pretengui dir què soc i qui soc: no com se'm pot descriure ni quina funció represento, sinó què soc i qui soc. Però no pel fet que sigui difícil hem d'evitar situar-nos davant la pregunta. Per créixer com a persona també necessito tenir cura d'aquesta interioritat des de la qual puc dir *tu* i que pot escoltar un *tu* que em diu un altre; des de la qual puc adreçar una paraula que surt des del més profund de mi mateix i des de la qual puc escoltar una paraula que em demana ser resposta des del més profund de mi mateix i actuar responsablement.

Juan Gil Albert ho expressa d'una manera bella quan escriu el següent: «Però nosaltres, jo, ¿de què hem estat veritablement parlant? ¿Quina cruïlla pròpiament nostra hem tingut, no ja tan sols de viure, sinó de ser? Perquè l'home viu unes experiències, però és el que troba en ell d'aprofitable i d'irremeiable.»⁵ Aquí ja no es

4. Michele F. SCIACCA, *La interioridad objetiva* (Barcelona, Luis Miracle, 1963), p. 74.

5. Juan GIL-ALBERT, *No salir de mi asombro*, dins *Obra completa en prosa*, 3 vol. (València, Alfons el Magnànim, 1982), pp. 131-132.

La interioritat fonamenta un compromís ètic.

tracta només de sentir, d'adonar-se, sinó de ser, de saber(-se), de reconèixer(-se). Des d'aquesta perspectiva, la interioritat fonamenta un compromís ètic i una afirmació de la interioritat de la relació, no només una interioritat individual.

Crec que aquesta reflexió en defensa de la persona és molt important, perquè l'emfatització del sentir, del fer, del tenir i del semblar associats a la identitat de la persona està tan estesa, que ens pot quedar pendent considerar l'ésser per explicar-nos la vida, per més que es pugui dir que és només un producte de la cultura. Tot i concedir molta importància a això darrer, seguiria finalment sense donar-me raó del que visc. La persona és algú que sent, que fa, que té, que sembla o que busca semblar, mostrar-se, però abans, enmig de tot, és algú que és. Amb l'activisme tan acceptat i estimulat, amb la possessió com una mena de talismà per a la felicitat, amb el sentiment com a centre i amb les pràctiques que ens exposen cap a l'exterior d'una manera extrema, tenim el risc que la interioritat humana —i la persona— es debiliti, s'esllangueixi, que el nostre valor estigui en allò que fem, en allò que tenim, en allò que semblem, en allò que els altres ens aplaudeixen a les xarxes o en els grups.

En moments greus de la vida, d'un refugiament, d'un malalt, d'un presoner, o en estones de soledat, a vegades hi ha poca cosa a fer, no hi ha espai per tenir o per semblar. El sentiment ens rosega. Ens queda poca cosa més que el que som. Alhora, hi ha una multitud de moments molt prosaics, en què tampoc no hi ha massa temps per fer, en què la voluntat de semblar queda relativitzada i el fet de tenir hi pot tenir poca cosa a dir: les sales d'espera dels hospitals, les cues esperant alguna cosa, viatjant o en els embussos de trànsit. En un grau diferent, hi queda poc més que el que som. Amb la cura de la interioritat, d'una interioritat integral que consideri aquestes dues

Amb la cura d'una interioritat integral —del sentir i del ser— podríem fer-nos la vida més amable.

facetes, no sols la de sentir sinó també la de ser, podríem avançar a l'hora d'habitar en la nostra humanitat i fer i fer-nos la vida més amable: essent més.

La religió parla a la interioritat, la interioritat pregunta a la religió

En la cultura bíblica es parla molt del cor, una paraula amb una gran riquesa de significats, propera a allò a què fem referència parlant d'interioritat. El cor: d'on prové el que diem i sentim, on acollim i guardem la vida que ens arriba. El trobem citat moltes vegades, tant a l'Antic com al Nou Testament. I es parla menys d'ànima, d'esperit. En les tradicions cristianes, des dels pares del desert, el monaquisme, sant Agustí o la mística medieval i posterior, per dir-ne només algunes referències, hi ha un mestratge en la cura de la dimensió interior. S'ha parlat d'esperit, d'ànima, de vida interior. A cada moment, amb les paraules i la comprensió de la persona que proporcionava l'època. A la tradició cristiana, no li ha fet falta parlar d'interioritat per animar a habitar tot el que som com a persones, per respondre des de tot el que som. Avui, però, podem rellegir aquesta tradició i preguntar-nos si parlar d'interioritat ens permet un diàleg enriquidor entre la tradició i la consciència de nosaltres mateixos que ens condiciona la cultura d'avui. ¿Aquesta paraula ens pot ajudar a eixamplar la nostra experiència humana? ¿Podem enriquir-la amb allò que és propi del cristianisme?

Com uns apunts fets amb llapis, pensar aquesta paraula contemplant la singularitat del que va fer i ser Jesús em suggereix ca-

mins per enriquir-la també d'una manera singular. Reconèixer Déu encarnat en Jesús de Natzaret, confessar-lo com a ungit per Déu, apunta a una experiència humana integral, convida a portar-la fins a l'extrem i a *habitar-la* tota ella, més enllà de la capacitat d'aprehendre-la. Parlar d'interioritat ens pot suscitar mirar més de prop la humanitat de Jesús-Crist. Jesús és algú que vivia, que sentia, que habitava profundament el seu interior, algú que s'adonava que en ell hi habitava alguna cosa més profunda que la seva profunditat, a la qual denominava *abbà*. Parlar d'interioritat ens pot convidar a pensar en els extrems d'aquesta condició humana que hom viu quan la persona s'aboca al dolor extrem que no pot suportar i que tanmateix suporta i transcendeix. «Pare, si és possible fes que aquest calze passi lluny de mi.» Quantes vegades el dolor propi o el dels altres ens repta i fa trontollar el que som! ¿Pot ser que quan des del fons de nosaltres mateixos considerem Jesús a la creu (antropologia escandalosa) se'ns reveli la nostra profunda interioritat que ho acull tot?⁶

No goso fer una reflexió sobre altres religions, que conec molt menys, però ben segur que des d'elles es pot aportar matisos i perspectives que enriqueixin aquesta interioritat que ens ha d'ajudar a ser més humans.

Per altra banda, la consciència d'aquesta importància de tot el que som, des de la perspectiva més subjectiva a la més objectiva, pregunta a les religions, a les espiritualitats, sobre què s'hi fa present de tot el que som. Quina profunditat i quina qualitat donem al que fem, al que vivim, en la vida de cada dia? I també en la litúrgia: quina qualitat de presència posem en cada gest, en cada paraula, en cada signe que diem a les nostres celebracions? Quin gest interior viu en nosaltres en l'acció que diem que es deriva de la nostra ètica religiosa?

6. Lluís YLLA, *De què parlem quan parlem d'interioritat?*, «Quadern EIDES» 69 (març de 2013), p. 10.

Contribuir a vertebrar la persona i a saber tenir cura d'un mateix és fonamental.

Interioritat i escola

D'uns anys ençà, en algunes escoles catalanes (i en altres llocs) es parla d'educació de la interioritat. Podem trobar des d'iniciatives particulars d'alguns docents, acceptades per les direccions, a projectes d'escola molt ben programats. En alguns casos es concedeix un espai propi a aquesta cura de la interioritat i en altres se l'associa a la religió o a la pastoral. Des de molts llocs, tots n'estem aprenent.

Avui és una urgència per a l'escola tenir present aquesta dimensió de la persona i tenir-ne cura. A l'escola tenim l'oportunitat de contribuir a aprenentatges bàsics que ens ajudin a viure una vida que es desenvolupa en un món incert, canviant, i on dissortadament els vents que erosionen la persona bufen amb molta força. Alumnes i educadors es troben en un context que arrossega l'atenció cap a totes bandes, que ens aboca cap enfora, que ens reclama o que directament pretén influenciar-nos per respondre a interessos d'un mercat de consum. Donar calma i contribuir a vertebrar la persona, a saber tenir cura d'un mateix, a gaudir d'espais per sentir, rumiar i decidir amb sentit crític és fonamental.

Segons la comprensió que tinguem de la interioritat, farem activitats de relaxació o d'interiorització, practicarem visualitzacions, prendrem consciència de les emocions o convidarem a reconèixer la vida, a fer-s'hi proper, a comprometre-s'hi. D'ací la importància de la fortalesa d'aquest concepte, ja que influirà en la riquesa de l'acció educativa que se'n deriva.

Tenint present una interioritat «subjectiva», ajudem els alumnes a manegar-se en l'àmbit de les emocions, dels sentiments, dels pensaments, de l'autogestió personal. Amb la interioritat «objectiva», ajudem l'alumne a la personalització de tot el que és, a la qualitat de la relació, a la *com-passió* i a la justa indignació quan la vida dels altres o l'entorn són

A les escoles cristianes, l'atenció a la interioritat crea condicions per anar més a fons en la pròpia espiritualitat.

amenaçats; ajuden l'alumne a aprendre a aturar-se davant de bones preguntes, a prendre decisions responsables. I els pot portar a obrir-se a més vida de la que els arriba per la immediatesa, a gaudir més internament, a predisposar-se per a la sorpresa i l'agraïment. Amb aquestes dues maneres d'entendre la interioritat, no estem parlant d'intimisme o d'activisme, sinó d'aprendre a mirar i a actuar cap enfora des de més endins.

Tenint cura de la interioritat, l'escola ajuda els alumnes, mentre fa la seva feina curricular, a posar-se davant de grans preguntes sobre el sentit o davant de qüestions personals o socials importants. A les escoles cristianes, l'atenció a la interioritat crea condicions per anar més a fons en la pròpia espiritualitat.

L'educació de la interioritat esdevé una activitat que es programa amb petites accions en començar o en acabar el dia, o amb alguna activitat o en el marc d'una unitat didàctica. Es fan coses com les següents: l'alumne s'asseu bé, tanca els ulls (perquè a vegades quan mirem no hi veiem), respira tranquil·lament, mira una presentació d'un fet o d'una reflexió, llegeix un text, fa una pregària, escriu un diari personal, dibuixa, o es mou... El *mindfulness*, en tant que ens ajuda a parar tota l'atenció en el present, ens pot proporcionar recursos per conduir alguna pràctica de cura de la interioritat.⁷

Aquestes activitats s'han d'adequar a l'edat dels alumnes i s'han de planificar de manera progressiva al llarg de les etapes. Sovint per a

7. Parlar de *mindfulness*, una proposta que no para d'estendre's i d'evolucionar, en relació amb la interioritat demanaria un article per si mateix. És rellevant veure com, més enllà de posar l'accent en l'atenció plena, es despleguen com a *mindfulness* noves propostes que uneixen consciència, compassió i compromís. En la gran vitalitat de les recerques espirituals actuals, trobem que no són fàcils les delimitacions entre *mindfulness*, cura de la interioritat o espiritualitat. A grans trets, quan parlem de

molts alumnes esdevenen moments desitjats, familiars; perceben que els ajuden, i els troben a faltar quan per alguna raó no es poden fer. Aquestes activitats també s'adapten per fer-les durant estones més llargues en una tutoria, al llarg d'un matí o durant un dia de recés.

Hi ha també una forma molt important de cura de la interioritat, que és l'atenció als petits detalls, la que es planteja com fem el que fem, la que mira el clima que creem a l'aula. Quan un educador ha descobert com ser conscient de la pròpia interioritat i tenir-ne cura, li canvia la mirada i actua creativament davant de situacions que es troba en el dia a dia de l'aula. Una professora comença una classe i convida els alumnes a estar uns minuts en silenci; una altra, quan lliura les notes, els saluda cada un pel seu nom i els diu alguna cosa significativa; un professor, quan s'esveren els alumnes per un conflicte o per un moment de tensió, o quan «senten el temps», apaga els llums de l'aula i condueix un moment de silenci, d'atenció al propi cos; davant d'una exposició molt rica en vivències feta per un alumne a classe de literatura, la professora atura un moment el que havia programat i convida a guardar silenci i a sentir allò que ha brotat en aquell moment; en una classe d'anglès escriuen què volen ser quan siguin grans; en una d'educació física se'ls convida a prendre consciència del que hi ha dins seu, en les relacions entre ells durant el joc; en una altra de ciències els conviden a preguntar-se una mica més sobre el perquè; en una classe de religió, diuen el pare nostre molt lentament, deixant que cada paraula ressoni i s'ompli de significat; tornant d'una activitat de voluntariat, es medita sobre la vida i les dificultats de les persones amb qui s'ha tractat...

Segui a través de petits detalls, aprofitant situacions o a través d'activitats programades, hem vist que és clau partir de la descoberta personal dels educadors, que s'ha acompanyat de formació i de

mindfulness insistim en una pràctica i en una metodologia, mentre que parlar d'interioritat ens porta a subratllar una antropologia, i amb l'espiritualitat ens adrecem al sentit. La cura de la interioritat és ajudada per metodologies, i l'espiritualitat requereix un món interior cuidat.

La interioritat com a dimensió de la persona i l'espiritualitat com a proposta de sentit compartida formen part, ambdues, de l'experiència humana.

contrast amb altres educadors. No es tracta d'aplicar receptes d'activitats i didacticisme o d'introduir-ho sense que els educadors s'ho apropiïn, sinó que cal que s'acompanyi i es propiciï partint de la formació i de l'experiència. Es tracta més d'irradiar que de transmetre.

Cura de la interioritat i espiritualitat

La cura de la interioritat sense adscriure's a cap tradició espiritual és viscuda com un camí de recerca de profunditat, de sentit i de qualitat humana per part de persones que, fruit de la seva experiència, de la seva reflexió o dels condicionaments socioculturals, senten recel o rebuig davant les propostes religioses i espirituals. Parlar d'interioritat obre un camí per atendre aquesta necessitat interior. En països en què hi ha hagut històricament més pluralitat religiosa i menys vinculacions entre religió i poder, es parla més d'espiritualitat sense que s'associï amb religiositat.

En un món com el nostre, amb tant intercanvi i tanta diversitat cultural, es creen a vegades equívocs entre paraules properes. Per això sempre ens cal preguntar-nos què volem dir en un determinat context quan parlem d'interioritat o d'espiritualitat. Sense aquest aclariment podem trobar-nos que hi ha qui posa la interioritat i l'espiritualitat en una relació de jerarquia, qui les posa en una relació funcional, qui les considera alternatives, qui les entén com a sinònimes. A més, la mateixa paraula *espiritualitat* té significats ben diferents en funció del lloc i del grup que la utilitza.

Per economia de llenguatge, no és estrany que quan es diu *inte-*

rioritat hom s'estigui referint a *cura de* la interioritat. Perquè la interioritat en tant que dimensió de la persona, i l'espiritualitat com a proposta de sentit, en general compartida amb altres, són coses diferents, per bé que ambdues formen part de l'experiència humana. Fem experiència d'ésser i fem experiència d'ésser que camina. La interioritat parla més aviat de l'ésser, mentre que l'espiritualitat parla més aviat de capteniment, del camí o l'itinerari de l'ésser, de sentit.

Es tracta, doncs, de dues paraules amb entitat i amb sentit propis; per tant, autònomes, però alhora vinculades. Amb interioritat ens referim a una dimensió de la persona, a una característica del fet de ser persona. Som persones amb interioritat, semblantment al fet que som persones amb corporeïtat. I com a persona, la puc viure de moltes maneres. Però justament quan la meua vida de persona es posa en marxa a la recerca de sentit, hom es troba en el camí de l'espiritualitat; o millor: l'espiritualitat proposa camins de sentit. L'espiritualitat pressuposa l'existència de la persona, amb la seva interioritat, però hom pot ser persona sense espiritualitat o amb una espiritualitat molt elemental. En canvi, no es pot ser persona sense interioritat. De cap manera, però, no és una relació de competència. Més aviat propiciem que l'espiritualitat arrelhi en un interior habitat, ampli i profund.

Seria desitjable que la consciència de la pròpia interioritat i la cura que en tenim no passessin de moda i quedessin reduïdes a un mer sinònim d'intimitat o subjectivitat, i que no es limitessin a proporcionar-nos benestar i calma per tal d'aconseguir un major rendiment i no posar-nos nerviosos en una superfície comercial un dia d'aglomeració. Haver incorporat la interioritat amb la fortalesa antropològica apuntada ens pot ajudar a seguir progressant en el procés de personalització construït al llarg de molts segles. La interioritat, pensada i enriquida per aquesta mirada integradora, unificadora, del que vivim en nosaltres, en la relació i en el món, pot contribuir a enriquir la comprensió del que som i a viure-hi amb coherència. Parlar d'interioritat és parlar de la profunditat humana, i tenint-ne cura, el que fem és personalitzar, esdevenir més humans, habitar més el que som.